

ONDERWERP

Omgevingsvisie Kerkrade aanvullingen thema gezondheid

ONZE REFERENTIE

2TP374UNCRA3-61643547-117:1

DATUM

11 maart 2025

VAN

Arcadis

AAN

Gemeente Kerkrade

Aanleiding

Arcadis heeft in februari 2025 de concept ontwerp Omgevingsvisie van de gemeente Kerkrade beoordeeld op doelbereik en milieueffecten. Uit deze beoordeling komt naar voren dat de Omgevingsvisie aan een aantal onderwerpen meer aandacht kan besteden. Sommige onderdelen zijn nog niet concreet genoeg in randvoorwaarden en/of maatregelen om deze staat van de leefomgeving te verbeteren. In de eerder opgestelde Foto van de leefomgeving is geconstateerd dat deze onderwerpen nog onvoldoende scoren. Dit betreft met name het thema gezondheid en specifiek het terugdringen van het autogebruik. Daarnaast vragen de 'hardere' milieuaspecten zoals luchtkwaliteit, geur, geluid en licht meer concrete uitwerking. In voorliggende memo worden een aantal suggesties voor maatregelen en/of randvoorwaarden gedaan die de gemeente kan opnemen in haar omgevingsvisie.

Gezondheid

De gezondheid van de omgeving is een belangrijk aandachtspunt voor gemeenten zoals Kerkrade. Een gezonde leefomgeving draagt direct bij aan het welzijn en de kwaliteit van leven van inwoners.

In de Foto van de leefomgeving is geconstateerd dat de gemeente zeer slecht scoort op het thema gezondheid. Kijkend naar de indicatoren van gezondheid zoals beweegrichtlijnen, cijfers over gewicht, levensverwachting en de beoordeling van gezondheid scoort Kerkrade ver beneden het Zuid-Limburgs en landelijke gemiddelde. In sommige wijken zoals Rolduckerveld zijn de verschillen nog groter. De gemeente kent een breed aanbod aan sportvoorzieningen, maar er is veel winst te behalen rondom pleinen en speelvoorzieningen en veilige, aantrekkelijke en (kind)vriendelijke fiets/wandelroutes naar scholen en voorzieningen toe, om het bewegen van kinderen en volwassenen te stimuleren.

Op de 'hardere' milieuaspecten die een directe relatie met gezondheid hebben scoort de gemeente ook slecht op luchtkwaliteit en geluidsoverlast. Geuroverlast en lichthinder spelen niet of nauwelijks binnen de gemeente en behoeven daarom ook geen extra aandacht in de Omgevingsvisie.

In haar Omgevingsvisie zet de gemeente al deels in op het verbeteren van de gezondheid, door onder meer het aanleggen en opwaarderen van fiets- en wandelroutes, het gezonder inrichten van schoolomgevingen en het toepassen van klimaatbestendige ontwikkelingen zoals het toevoegen van groen.

Er zijn verschillende onderdelen waar de gemeente in haar Omgevingsvisie op in kan zetten om de gezondheid verder te verbeteren. Hieronder worden een aantal suggesties voor maatregelen gedaan.

Toegang tot gezonde voeding

- **Buurtmoestuinen aanleggen:** Start moestuinen in wijken zoals Chevremont en Rolduckerveld, waar bewoners samen groenten en fruit kunnen verbouwen.
- **Gezonde markten:** Organiseer een maandelijks "gezonde markt" in het centrum waar lokale producenten duurzame en gezonde producten verkopen.
- **Samenwerking met scholen:** Introduceer schooltuinen en geef kinderen workshops over gezonde voeding.

Sociale cohesie en mentale gezondheid

- **Wandelgroepen oprichten:** Organiseer wekelijkse wandelgroepen in natuurgebieden zoals de Anstelvallei om inwoners in beweging te krijgen en eenzaamheid tegen te gaan.
- **Meer ontmoetingsplekken:** Renoveer buurthuizen zoals in Eygelshoven en zorg voor activiteiten zoals workshops, spelmiddagen en cursussen.
- **Ondersteuning voor kwetsbare groepen:** Zet extra in op ondersteuning voor ouderen en mensen met mentale problemen via wijkteams en vrijwilligers.

Energiearmoede bestrijden

- **Subsidieregeling voor isolatie:** Bied inwoners subsidies of gratis advies aan om woningen beter te isoleren (bijvoorbeeld in oudere buurten zoals Bleijerheide).
- **Energiecoaches:** Zet energiecoaches in die langsgaan bij huishoudens met hoge energierekeningen om te helpen met energiebesparende maatregelen.
- **Zonnepanelenprojecten:** Leg collectieve zonnepanelen op daken van openbare gebouwen zoals scholen of sporthallen.

Samenwerking en bewustwording

- **Inwoners betrekken:** Organiseer bewonersavonden in elke wijk om samen plannen te maken voor een gezondere leefomgeving.
- **Educatieprogramma's:** Geef voorlichting op scholen over duurzaamheid, gezondheid en klimaat.
- **Samenwerking met Duitsland:** Werk samen met Duitse grensgemeenten om grensoverschrijdende problemen zoals luchtkwaliteit en mobiliteit integraal aan te pakken.

Luchtkwaliteit verbeteren

- **Milieuzones invoeren:** Stel zones in waar vervuilende voertuigen (zoals oude dieselauto's) niet mogen rijden.
- **Aanleg van groene buffers langs drukke wegen:** Bijvoorbeeld bomen of struiken planten langs de N299 of andere verkeersaders om fijnstof op te vangen.
- **Subsidies voor schone mobiliteit:** Geef inwoners en kleine bedrijven subsidies voor de overstap naar elektrisch rijden of het gebruik van elektrische fietsen.
- **Monitoring van luchtkwaliteit:** Plaats meetstations bij drukke verkeerspunten (bijv. rond de Euregioweg) om luchtkwaliteit in real-time te monitoren en gericht maatregelen te nemen.

Vergroening en biodiversiteit

- **Groene speelplekken:** Zet in elke wijk minstens één groene speelplek op (bijv. in Bleijerheide en Terwinselen) met natuurlijke speeltoestellen en beplanting.
- **Biodiversiteit verbeteren:** Plant bloemen en struiken om bijen en vlinders aan te trekken, bijvoorbeeld in parken als het Stadspark of bij de Anstelvallei.
- **Adopteer een boom-programma:** Laat inwoners een boom "adopter" in hun buurt en hiervoor zorgen.

Geluidsoverlast aanpakken

- **Geluidswerende schermen langs de Buitenring:** Plaats schermen en geluidsdempende maatregelen langs drukbezochte wegen zoals de N300.
- **Regulering evenementen:** Stel duidelijke tijds- en geluidslimieten in voor evenementen in Rodahal of andere locaties.
- **Geluidsoverlast door treinen aanpakken:** Werk samen met ProRail om stillere treinrails aan te leggen op drukke trajecten.

Monitoring en evaluatie

- **Specifiek monitoringskader voor gezondheid opnemen:** Neem in de Omgevingsvisie een specifiek monitoringskader voor gezondheid op. Zie de memo 'Omgevingsvisie Kerkrade monitoringskader' waarin een voorstel voor zo'n specifiek monitoringskader is opgenomen.

Door een integrale aanpak met aandacht voor zowel fysieke als sociale aspecten kan de gemeente Kerkrade bijdragen aan een gezonde, veilige en duurzame leefomgeving voor haar inwoners.

Terugdringen autogebruik

De gemeente heeft aangegeven het autogebruik te willen terugdringen, onder meer om daarmee de gezondheid van haar inwoners te verbeteren. Om het autogebruik in Kerkrade terug te dringen en ander, duurzamer vervoer te stimuleren, zijn er verschillende concrete maatregelen die de gemeente kan nemen. Dit soort maatregelen moet gericht zijn op het aantrekkelijker maken van alternatieven (zoals fietsen, lopen en openbaar vervoer) en het ontmoedigen van autogebruik. Zoals aangegeven zet de gemeente al actief in op het verbeteren van fiets- en wandelroutes. Hieronder zijn een aantal maatregelen benoemd die de gemeente daarnaast zou kunnen nemen.

Versterken van fietsgebruik

- **Fietsparkeerplaatsen uitbreiden:**
 - Plaats meer fietsenstallingen in het centrum van Kerkrade, bij scholen, winkelcentra (zoals Carboonplein) en bushaltes.
 - Zorg voor overdekte en bewaakte fietsenstallingen bij het station Kerkrade Centrum.
- **Subsidies voor e-bikes:**
 - Stimuleer het gebruik van elektrische fietsen door een gemeentelijke subsidie of een leaseprogramma in samenwerking met werkgevers. Dit is bijvoorbeeld ook al toegepast in Nijmegen. Nijmegen heeft in samenwerking met werkgevers e-bike-leasingprogramma's opgezet, zodat werknemers gemakkelijker kunnen overstappen op fietsen.
- **Deelfietsen invoeren:**
 - Introduceer een deelfietsensysteem (zoals OV-fietsen of particuliere aanbieders) bij stations en belangrijke knooppunten.

Verbetering van wandelroutes

- **Autoluwe zones creëren:**
 - Maak het winkelcentrum van Kerkrade autovrij of autoluw (bijvoorbeeld alleen toegankelijk voor bevoorrading op bepaalde tijden). Dit is al effectief gebleken in een aantal andere steden. Groningen voerde in de jaren '70 een circulatieplan in waarbij het autoverkeer werd beperkt in de binnenstad. Auto's moeten omrijden, terwijl fietsers en voetgangers de kortste routes hebben. Dit heeft fietsen aantrekkelijker gemaakt dan autorijden. In delen van het stadscentrum van Utrecht zijn auto's niet meer toegestaan of alleen onder strikte voorwaarden (bijvoorbeeld voor laden en lossen). Dit heeft geleid tot meer ruimte voor voetgangers en fietsers. Net als in Utrecht en Groningen is de binnenstad van Nijmegen ook grotendeels autovrij gemaakt.
- **Veilige voetgangersroutes:**
 - Zorg voor goed onderhouden, brede en veilige trottoirs, met prioriteit in woonwijken zoals Bleijerheide en Terwinselen.
 - Installeer meer zebapaden en verkeersdrempels om voetgangersvoorrang te waarborgen.
- **Wandelvriendelijke openbare ruimte:**
 - Creëer aantrekkelijke wandelroutes door groenstroken, parken en natuurgebieden, zoals de Anstelvallei en het Stadspark.

Verbetering van openbaar vervoer

- **Betaalbaar en toegankelijk OV:**
 - Werk samen met Arriva om goedkopere abonnementen aan te bieden voor inwoners, vooral voor jongeren, studenten en ouderen.
- **Frequentere verbindingen:**
 - Zorg voor meer bus- en treinverbindingen tussen Kerkrade en omliggende steden (zoals Heerlen, Maastricht en Aken).
 - Verbeter aansluiting van verschillende vervoersmiddelen (trein, bus, fiets).
- **Hubs voor multimodaal vervoer:**
 - Ontwikkel mobiliteitshubs bij stations zoals Kerkrade Centrum, waar trein, bus, fiets en deelauto's samenkomen.
- **Promotie van OV-gebruik:**

- Voer campagnes om het openbaar vervoer aantrekkelijker te maken, bijvoorbeeld door gratis proefritten of OV-bonnen voor nieuwe inwoners.

Deelvervoer stimuleren

- **Deelauto's introduceren:**
 - Introduceer deelautodiensten (zoals Greenwheels of MyWheels) in woonwijken en bij mobiliteitshubs. Dit is vooral handig voor inwoners die geen eigen auto nodig hebben, maar af en toe een auto willen gebruiken. Amsterdam heeft bijvoorbeeld zo'n uitgebreid netwerk van deelauto's (zoals Greenwheels en MyWheels) en deelfietsen (zoals Donkey Republic). Inwoners worden gestimuleerd om deelvervoer te gebruiken in plaats van een eigen auto.
- **Parkeerplaatsen voor deelvervoer:**
 - Reserveer speciale parkeerplaatsen bij stations, winkelcentra en woonwijken voor deelauto's en deelbakfietsen. Dit gebeurt bijvoorbeeld ook in Rotterdam. Rotterdam heeft speciale parkeerplekken voor deelauto's en deelfietsen bij mobiliteitshubs en in woonwijken.
- **Gemeentelijke samenwerking:**
 - Werk samen met lokale aanbieders om betaalbare deelvervoersopties te ontwikkelen, bijvoorbeeld elektrische deelauto's.

Autogebruik ontmoedigen

- **Parkeertarieven verhogen:**
 - Verhoog de parkeerkosten in het centrum van Kerkrade en andere drukke gebieden om het gebruik van de auto minder aantrekkelijk te maken.
- **Beperking van parkeerruimte:**
 - Verminder het aantal parkeerplaatsen in het centrum en vervang deze door fietsenstallingen of groen.
- **Parkeerbeleid aanpassen:**
 - Voer betaald parkeren in op drukke plekken en geef kortingen aan bewoners voor deelauto's of ander duurzaam vervoer.
- **Milieuzones instellen:**
 - Stel milieuzones in waar vervuilende voertuigen (bijvoorbeeld oude dieselauto's) niet mogen komen.

Elektrisch vervoer stimuleren

- **Laadpalen plaatsen:**
 - Breid het aantal openbare laadpalen uit, vooral in woonwijken en bij winkelcentra.
- **Elektrische bussen:**
 - Werk samen met Arriva om elektrische bussen in te zetten voor het openbaar vervoer binnen Kerkrade.
- **Subsidies voor elektrische voertuigen:**
 - Stimuleer de aanschaf van elektrische voertuigen door gemeentelijke subsidies of belastingvoordelen.

Gedagsverandering en bewustwording

- **Fiets- en OV-acties op scholen en bedrijven:**
 - Organiseer campagnes zoals "Fiets naar je werk"-dagen of "Lopen naar school"-weken.
- **Bewustwordingscampagnes:**
 - Informeer inwoners over de voordelen van fietsen, lopen en openbaar vervoer voor gezondheid, milieu en kosten. Dit is bijvoorbeeld ook toegepast in Tilburg. De gemeente heeft campagnes opgezet om inwoners te stimuleren vaker te lopen, bijvoorbeeld voor korte afstanden naar winkels of scholen.
- **Werkgeversbetrokkenheid:**
 - Stimuleer werkgevers om fietsplannen aan te bieden of reiskostenvergoedingen voor OV i.p.v. auto's.

Infrastructuur aanpassen

- **30 km/u-zones uitbreiden:**
 - Stel in woonwijken en rondom scholen een maximumsnelheid van 30 km/u in om autoverkeer te ontmoedigen en veiligheid te verbeteren.

- **Voorrang voor fietsers en voetgangers:**
 - Geef fietsers en voetgangers structureel voorrang op auto's in het centrum en woonwijken.
- **Shared space-concepten:**
 - Pas het shared space-principe toe in drukke gebieden (bijv. de Markt), waarbij voetgangers en fietsers de ruimte delen met beperkt autoverkeer.
- **Fietsbruggen en tunnels:** om fietsroutes veiliger te maken kan de aanleg van fietsbruggen en tunnels bij drukke kruispunten overwogen worden. Utrecht heeft bijvoorbeeld verschillende fietsbruggen en tunnels aangelegd om kruisingen met autowegen te vermijden. Ook in Houten hebben ze fietsroutes veiliger gemaakt door fietsbruggen aan te leggen.

Monitoring en evaluatie

- **Verkeers- en mobiliteitsmonitor:**
 - Houd bij hoe het autoverkeer afneemt en hoe het gebruik van fietsen en OV toeneemt.
- **Inwoners betrekken:**
 - Betrek inwoners bij de plannen door bijvoorbeeld enquêtes en burgerparticipatie, zodat de maatregelen aansluiten op hun behoeften.

Door een combinatie van maatregelen die alternatieven aantrekkelijker maken, het autogebruik ontmoedigen en gedragsverandering stimuleren, kan Kerkrade stappen zetten richting een duurzamere en gezondere mobiliteit. Het is belangrijk om deze maatregelen stapsgewijs en in samenspraak met de inwoners uit te voeren, zodat er draagvlak ontstaat en de overgang soepel verloopt.